

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่น
ในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ*

THE APPLICATION OF BUDDHADHAMMA PRINCIPLES TO ENHANCE
THE ETHICS OF LOCAL POLITICIANS IN NOEN SA-NGA DISTRICT
CHAIYAPHUM PROVINCE

พระมหาธนากร ฐิตธมโม*, พระครูสุตภัทรบัณฑิต และอภิวัฒน์ จำตา

Phramahathanakorn Titathammo*, Phrakrusutapattarabandit and Apiwat Jata

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Ratchasima Campus, Thailand

*Corresponding Author E-mail: joybenyapajoy@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นต่อจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่น 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่น 3) นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่น การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 393 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 4 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

- ระดับความคิดเห็นต่อจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ รองลงมา คือ การสร้างความตระหนักในจริยธรรม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจ
- ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.861^{**}$)

* Received June 5, 2024; Revised November 12, 2024; Accepted November 21, 2024

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่น ตามหลักพรหมวิหาร 4 โดยนักการเมืองท้องถิ่นประยุกต์ใช้ความมีเมตตาคอยช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนให้พ้นจากความทุกข์ มีความกรุณาช่วยเหลือเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ร่วมแสดงความยินดีกับเพื่อนร่วมงานและประชาชนอยู่เสมอ มีความเห็นอกเห็นใจกันและทำให้เกิดความร่วมมือกัน มีใจเป็นกลาง ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก

คำสำคัญ: พุทธธรรม, จริยธรรม, นักการเมืองท้องถิ่น

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the level of opinions on the ethics of local politicians, 2) study the relationship between the ethics of local politicians and the four divine states of mind of local politicians, and 3) propose the application of Buddhist principles to enhance the ethics of local politicians. The research was a mixed-methods research. The quantitative research used a questionnaire as a data collection tool. The sample group consisted of 393 eligible voters in Noen Sangha District, Chaiyaphum Province. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The hypothesis was tested using Pearson's correlation coefficient. The qualitative research used in-depth interviews with nine informants divided into four groups. The data were analyzed using descriptive content analysis.

The research results were as follows:

1. Overall, the level of opinions on the ethics of local politicians was high. The aspect with the highest mean was creating pride in the profession, followed by creating awareness of ethics. The aspect with the lowest mean was creating knowledge and understanding.

2. Overall, the relationship between the ethics of local politicians and the four divine states of mind was highly positive ($r = 0.861^{**}$).

3. Buddhist principles were applied to enhance the ethics of local politicians under the principle of the Four Divine Abodes: Local politicians apply loving-kindness to help people escape from suffering. They have the compassion to help people live better lives. They always congratulate their colleagues and the people. They have empathy and cooperation, are impartial, and do not take sides.

Keywords: Buddhadhamma, Ethics, Local Politician

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญในทาง การเมืองการปกครอง โดยเฉพาะชุมชนที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลซึ่งเป็น กลไกในการปกครองประเทศย่อมมีภาระหน้าที่อย่างมากมายในการบริหารประเทศ จริยธรรม และจรรยาบรรณในการปฏิบัติงานให้ประชาชนได้รับความสุข แต่ย่อมเป็นไปได้ที่รัฐบาล จะดูแลและจัดทำบริการให้กับประชาชนได้ทั่วถึงทุกชุมชนของประเทศได้ เพราะอาจเกิดปัญหา ความล่าช้าในการดำเนินงาน อาจจะไม่ตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละชุมชนได้ สภาพ สังคมในปัจจุบัน ผลสืบเนื่องมาจากการรับเอาความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีของตะวันตก เข้ามาอย่างขาดการกลั่นกรองแล้วไม่มีขีดจำกัด (มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์, 2560) ทำให้วัตถุนิยมแผ่ขยายความเจริญรุดหน้าอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว แต่ในทางตรงกันข้ามสภาวะทางจิตใจของประชาชนในชาติกลับเสื่อมถอยและตกต่ำลงอย่าง น่าเป็นห่วงเพราะขาดความเจริญก้าวหน้าทางจิตใจ หรือขาดศีลธรรมประจำใจนั่นเอง ในยุค ที่โลกเปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่ ยุคโลกาภิวัตน์ สังคมก็ยังมีปัญหาในเรื่องการปกครองต่าง ๆ และ ในท้องถิ่นก็เช่นเดียวกันทำให้นักการเมืองในสังคมไทยยังขาดบทบาทสำคัญในการสร้างและ พิทักษ์ความเห็นธรรมในสังคมด้วยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้ อันเป็น ประโยชน์ให้สาธารณชนได้รับรู้ จริยธรรม เป็น หลักความประพฤติ หรือ แนวทางในการปฏิบัติ ตน ที่ควรแก่การยึดถือปฏิบัติ เพื่อสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยมีคุณธรรม และศีลธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ (โกวิท พวงงาม, 2553)

จริยธรรม เป็นธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติในการบริหารงานราชการ เช่น บริหารงาน ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต บริสุทธิ์ใจ เสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีเมตตา เป็นต้น ในสภาพ ความเป็นจริง ปัญหาในการบริหารราชการของหน่วยงานของรัฐบางแห่ง เกิดจากการขาด จริยธรรมของฝ่ายการเมืองและ/ หรือฝ่ายประจำการปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่ซื่อสัตย์สุจริต และ ไม่บริสุทธิ์ใจ ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาการฉ้อราษฎร์ แสวงหาผลประโยชน์ ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง และปัญหาการทำลายความเป็นธรรมในสังคมแนวคิดเกี่ยวกับ จริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ราชการ จริยธรรมของข้าราชการมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุที่การบริหารราชการไม่อาจเกิดประสิทธิภาพที่เอื้ออำนวย ประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนได้ หากข้าราชการซึ่งเป็นกลไกของทางราชการที่สำคัญ “ขาดจริยธรรมของข้าราชการ” ซึ่งครอบคลุมถึงการขาดจิตสำนึก จิตวิญญาณ หรืออุดมการณ์ ที่ดีงามเพื่อส่วนรวม การขาดจริยธรรมของข้าราชการมีส่วนสำคัญทำให้ ข้าราชการเป็นจำนวน มากประพฤติมิชอบในวงราชการ การกระทำหรือผลงานที่ปรากฏออกมา ก็จะขาดประสิทธิภาพ และไม่มีประสิทธิภาพ (นิตย สัมมาพันธ์, 2556)

ข้าราชการเป็นกลไกสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินนับแต่อดีตถึงปัจจุบันและ ยังคงมีความสำคัญต่อไปในอนาคตหากข้าราชการขาดจริยธรรมย่อมส่งผลเสียต่อประเทศชาติ

และประชาชนจริยธรรมของข้าราชการเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเพราะจริยธรรมเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมหรือการปฏิบัติหน้าที่ราชการของข้าราชการซึ่งส่งผลต่อการให้บริการสาธารณะและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในส่วนของปัญหาของข้าราชการอาจแบ่งเป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากระบบราชการและมาจากตัวข้าราชการปัญหา ดังกล่าวนี้น่าจะยิ่งเพิ่มมากขึ้นหากข้าราชการ ขาดจริยธรรมหรือขาดจิตสำนึกในการเป็นข้าราชการที่ดีดังนั้นก็ยิ่งจำเป็นที่จะต้องพัฒนาจริยธรรมโดยรัฐบาลหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาข้าราชการ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2559)

นักการเมืองที่ทำงานการเมืองด้วยความมีจริยธรรมอยู่อีกเป็นจำนวนมาก และยังคงมีนักการเมืองที่มีความประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมอยู่จำนวนไม่น้อย และก็ยังมีความบางส่วนที่ไม่ได้รับการลงโทษตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ การฉ้อราษฎร์บังหลวงยังคงมีอยู่ทั่วไป ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้การพัฒนาประเทศชาติไม่สามารถบรรลุผลโดยเต็มที่ มีรายงานระหว่างปี พ.ศ. 2555-2559 พบว่านักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีข้อกล่าวหา ร้องเรียน การทุจริตจำนวน 471 เรื่อง หน่วยงานที่ถูกร้องเรียนมากที่สุด 4 ลำดับแรก คือ องค์การบริหารส่วนตำบล 175 เรื่อง เทศบาล 165 เรื่อง หน่วยงานทางการศึกษา 45 เรื่อง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด 20 เรื่อง จะเห็นได้ว่าหน่วยงานที่ถูกร้องเรียนจะเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของนักการเมืองท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นแนวทางที่จะป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน การใช้อำนาจบทบาทหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบต่าง ๆ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักการเมืองท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักจริยธรรมของนักการเมือง ควบคู่ไปกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา (สถาบันพระปกเกล้า, 2553)

จริยธรรมของนักการเมืองในอำเภอเนินสง่า เช่นเดียวกับในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย มีรากฐานมาจากค่านิยมทางสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น และหลักการทางศาสนาที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ประชาชนในท้องถิ่นมีความคาดหวังให้นักการเมืองเป็นผู้นำที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม อย่างไรก็ตามในยุคปัจจุบันนักการเมืองในอำเภอเนินสง่าก็ต้องเผชิญกับความท้าทายด้านจริยธรรมหลายประการ เช่น การแข่งขันทางการเมืองที่รุนแรง การแข่งขันทางการเมืองที่เข้มข้นอาจนำไปสู่การใช้วิธีการที่ไม่เหมาะสม เช่น การใส่ร้ายป้ายสี การซื้อเสียง หรือการใช้อำนาจในทางที่ไม่ชอบ อิทธิพลของกลุ่มทุน กลุ่มทุนขนาดใหญ่มีอิทธิพลต่อการเมืองท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้นักการเมืองบางคนอาจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มทุนเหล่านี้ และละทิ้งผลประโยชน์ของประชาชน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่รวดเร็ว ทำให้นักการเมืองต้องเผชิญกับปัญหาและความท้าทายใหม่ ๆ ที่ซับซ้อนมากขึ้น การขาดความโปร่งใส การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งยังขาดความโปร่งใส ทำให้ประชาชนไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นควรควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านวัตถุด้วย ตลอดจนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมคำสอนหรือบทบัญญัติในทางพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมหรือความจริงอันสูงสุดที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อกำกับความประพฤติทางกาย วาจา และทางใจให้อยู่ในขอบข่ายของความดีงาม เพื่อยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ตนเองและสังคมโดยรวม คือ ความสุขอันเป็นผลมาจากการกระทำความดี ละเว้นการกระทำความชั่ว โดยใช้จริยธรรมเป็นหลักสำหรับการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามเพื่อบรรลุถึงความสงบสุขของชีวิตและสังคม แนวการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นจริยธรรม เช่น ศีลธรรมทางศาสนา นำหลักธรรมพรหมวิหารธรรม 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขามาใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองอีกทั้งยังสามารถใช้ในการพัฒนาประยุกต์หลักจริยธรรมให้พัฒนาควบคู่กับนักการเมืองท้องถิ่น นักการเมืองจึงจำเป็นต้องมีการบริหารแบบบูรณาการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน รวมถึงความซื่อสัตย์ต่ออาชีพหรือองค์กรที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถและเป็นตัวขับเคลื่อนให้องค์กรและประเทศมีการพัฒนาต่อไปได้ไม่สิ้นสุดอย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ให้ความสำคัญเกี่ยวกับมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่ดำรงตำแหน่งเป็นฝ่ายบริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อมุ่งเน้นศึกษาในเรื่องของแนวคิด ทฤษฎี หลักการและหลักธรรมคำสอนทางจริยธรรมด้านปรัชญาและศาสนาจากเอกสาร ตำราและคัมภีร์ทางศาสนาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาคือหลักธรรมที่เรียกว่า “พรหมวิหาร 4” และการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการเสริมสร้างหลักจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การได้หลักธรรมในการเสริมสร้างจริยธรรมที่เหมาะสมที่นักการเมืองท้องถิ่นที่ควรมีหรือควรประพฤติปฏิบัติ และประยุกต์หลักธรรมการเสริมสร้างในจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นที่ดีและพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 20,824 คน (สำนักงานทะเบียนอำเภอเนินสง่า, 2566)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 393 คน โดยเลือกสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ได้คำนวณไว้

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 2 รูป 2) ตัวแทนนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 3 คน 3) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน 4) ตัวแทนประชาชน จำนวน 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้นจำนวน 9 รูปหรือคน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.80-1.00 และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อวัดความสอดคล้องภายในตามแนวคิดของครอนบาค (Cronbach) (สมนึก ภัททิยธนี, 2549) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.940

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.80-1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือแนะนำตัวจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อดำเนินการดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยขอประสานความร่วมมือกับนายอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 393 คน และเก็บแบบสอบถามคืนได้ครบตามจำนวน คิดเป็นร้อยละ 100

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยประสานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อกำหนดหมายเวลาและขออนุญาตบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องในภายหลัง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้ 1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายระดับความคิดเห็นต่อจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ และหลักพรหมวิหาร 4 และ 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยการใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) แล้วสังเคราะห์ข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงและจัดกลุ่ม เพื่อนำเสนอข้อมูลในภาพรวม

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ มีผลวิจัยดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นต่อจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ รองลงมาได้แก่ การสร้างความตระหนักในจริยธรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ การสร้างความร่วมมือในชุมชน และการสร้างความรู้ความเข้าใจ ตามลำดับดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม

จริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่น ในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ	ระดับความคิดเห็น		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1. การสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ	4.13	0.48	มาก
2. การสร้างความตระหนักในจริยธรรม	4.10	0.44	มาก
3. การสร้างความร่วมมือในชุมชน	4.04	0.48	มาก
4. การสร้างความรู้ความเข้าใจ	4.04	0.47	มาก
รวมเฉลี่ย	4.08	0.39	มาก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ($r=0.861^{**}$)

ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ด้านการสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ($r=0.731^{**}$)

ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ด้านการสร้างความตระหนักในจริยธรรมมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($r=0.699^{**}$)

ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ด้านการสร้างความร่วมมือในชุมชน มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ($r=0.723^{**}$)

ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจ มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ($r=0.725^{**}$)

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 พบว่า 1) ด้านเมตตา ความมีเมตตาของนักการเมืองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมเกิดการพัฒนาดังเป็นอย่างดี เพราะทำให้เป็นคนที่ย่อยช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนให้พ้นจากความทุกข์ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เมตตาช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้ ความมีเมตตาทำให้จิตใจของนักการเมืองท้องถิ่นมีความปรารถนาที่จะสร้างความสุขให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น เป็นหลักการพัฒนาตนและชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์และเกิดความสุขในสังคม 2) ด้านกรุณา นักการเมืองท้องถิ่นมองเห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้มีการให้การช่วยเหลือเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเป็นสิ่งที่นักการเมืองท้องถิ่นให้ความสำคัญเป็นการสงเคราะห์ในสิ่งที่ประชาชนต้องสังคม ทำให้ประชาชนเกิดความประทับใจในตัวของนักการเมือง ทำให้ได้รับความนิยมนิยมชมชอบในการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่น ในการสงเคราะห์ให้การช่วยเหลือประชาชนนั้นเป็นคุณธรรมที่ทำให้นักการเมืองท้องถิ่นได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ให้มาทำหน้าที่ เป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ 3) ด้านมุทิตา การแสดงความยินดีแก่ผู้อื่นเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรักเคารพซึ่งกันและกันขึ้นในสังคม นักการเมืองท้องถิ่นก็เช่นเดียวกันมีการแสดงความยินดีกับเพื่อนร่วมงานและประชาชนอยู่เสมอ เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีขึ้นในสังคม ทำให้สังคมเกิดความสุขได้ ทำให้การทำงานร่วมกันเป็นไปด้วยความสุข ไม่เกิดความอิจฉากันไม่แตกแยกกัน มีความเห็นอกเห็นใจกันและทำให้เกิดความร่วมมือกัน 4) ด้านอุเบกขา นักการเมืองท้องถิ่นที่ดีคือเป็นคนที่ใจเป็นกลาง ไม่แบ่งพรรคแบ่ง

พวก เป็นคุณธรรมประจำใจที่ดีในการทำงานรับใช้สังคม นักการเมืองที่มีคุณธรรมเป็นที่รักและเคารพของเพื่อร่วมงานในองค์กร และประชาชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้เกิดความเจริญอย่างทั่วถึง ทำให้ประชาชนอยู่ดีมีความสุขมีความเสมอภาพในสังคม คุณธรรมในข้อนี้ทำให้เกิดความเที่ยงธรรมในการบริหารงานได้อย่างมีคุณภาพ

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ สามารถอภิปรายผลวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นต่อจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ รองลงมาได้แก่ การสร้างความตระหนักในจริยธรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ การสร้างความร่วมมือในชุมชน และการสร้างความรู้ความเข้าใจ ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ เป็นนักการเมืองที่มีจริยธรรมของนักการเมือง ทำให้ประชาชนเกิดความยอมรับนับถือ เป็นที่รักและเคารพของประชาชน เกิดจากนักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา ใช้เหตุและผลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ และหาข้อสรุปใหม่ที่ดีกว่าเดิม อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประชาชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญฺโญ (ปล้องขัน) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านโครงการ/กิจกรรม) รองลงมา คือ ด้านกฎหมาย/นโยบาย และต่ำที่สุด คือ ด้านผลการดำเนินงาน/ตัวชี้วัด ซึ่งในอยู่ในระดับมากทุกด้าน (พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญฺโญ (ปล้องขัน), (2566) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย แสงดาว ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมจริยธรรมตามหลักฆราวาสธรรมของนักเรียนนายสิบตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 3 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนนายสิบตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 3 พบว่า นักเรียนนายสิบตำรวจมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านจริยธรรมต่อประชาชน ด้านจริยธรรมต่อกฎหมาย และด้านจริยธรรมต่อตนเองตามลำดับ (สมชาย แสงดาว, 2566)

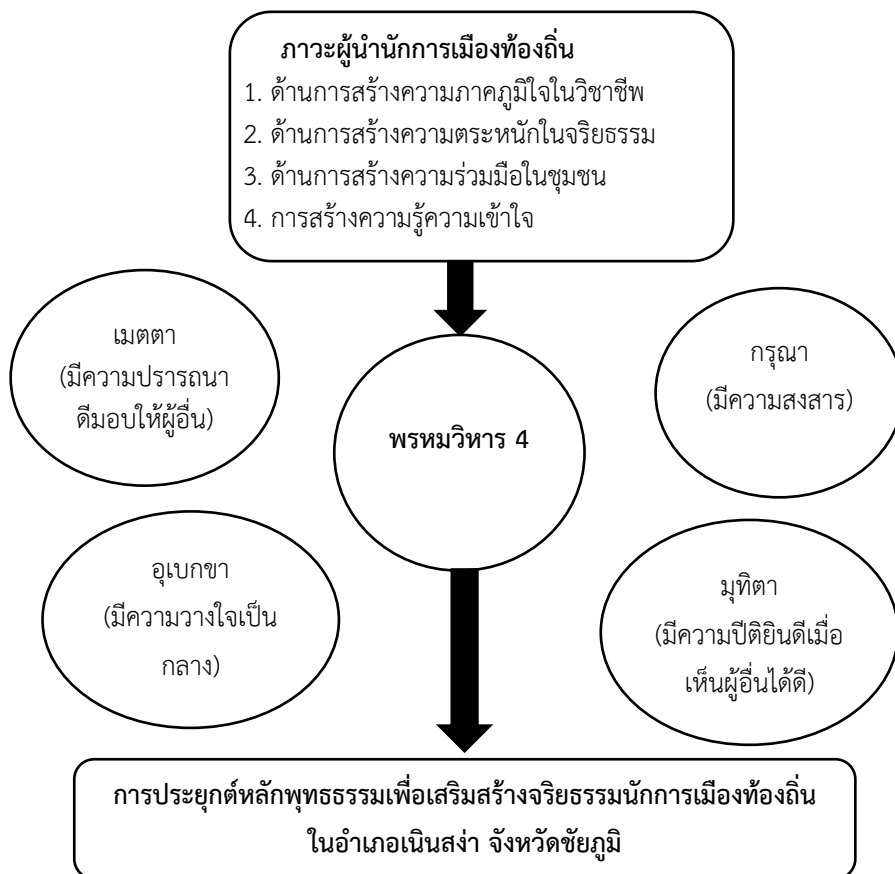
2. ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นกับหลักพรหมวิหาร 4 ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.861^{**}$) เมื่อนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน ทำให้เกิดเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และเชื่อมั่นในตัวของนักการเมืองท้องถิ่น เพราะพรหมวิหารธรรมเป็น

ธรรมของผู้ใหญ่ เมื่อผู้นำมีพรหมวิหารธรรมแล้วเปรียบเสมือนผู้ที่คอยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชน พร้อมทั้งทำงานเพื่อสังคมอย่างเต็มกำลังความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุทธิพงษ์ กุลศิริ ได้ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อจริยธรรมทางการเมือง ของเยาวชนในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ด้านสถาบันสื่อมวลชน ด้านสถาบันการศึกษา ด้านกลุ่มเพื่อน ด้านสถาบันศาสนา สถาบันทางการเมือง และด้านสถาบันครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อจริยธรรมทางการเมืองของเยาวชนในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับปานกลาง ($r=.498^{**}$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย (สุทธิพงษ์ กุลศิริ, 2567) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาภรณ์ โสภา และคณะ ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า คุณลักษณะพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.887$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และการส่งเสริมพุทธจริยธรรมตามทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.928$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย (สุภาภรณ์ โสภา และคณะ, 2560)

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักรการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ประกอบด้วย เมตตา (มีความปรารถนาดีมอบให้ผู้อื่น) กรุณา (มีความสงสาร) มุทิตา (มีความปิติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี) อุเบกขา (มีความวางใจเป็นกลาง) หลักพรหมวิหารธรรม 4 สำหรับการประยุกต์หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนักรการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ แสดงให้เห็นว่านักรการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดนครราชสีมาได้นำหลักพรหมวิหารธรรม 4 มาประยุกต์ใช้ในการทำงานเพื่อพัฒนาประชาชนและชุมชน ในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ เป็นผู้นำที่วิสัยทัศน์ที่ดี มีความปรารถนาดีต่อประชาชน มีความสงสารในเวลาประชาชนเกิดความเดือดร้อน มีความปิติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี มีความวางใจเป็นกลางไม่เอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) และคณะ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสตามหลักพุทธธรรม เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาส ด้านเมตตา เจ้าอาวาสเป็นกัลยาณมิตรกับเพื่อนร่วมงาน บุคลากรภายในวัด ช่วยแนะนำแต่ สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดรองลงมาคือ ด้านมุทิตา เจ้าอาวาสปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรม ไม่อิจฉาริษยาต่อผู้ร่วมงาน และอันดับสุดท้ายคือ ด้านกรุณา เจ้าอาวาสมีความเสียสละ รู้จักแบ่งปัน มีจิตใจที่โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือในโอกาสอันควร (พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับ อภิชาติ พานสุวรรณ ได้วิจัยเรื่อง หลักพุทธ

บูรณาการเครื่องมือครองใจคนของผู้บริหารยุคใหม่ ผลการศึกษาพบว่า หลักธรรมที่ผู้บริหารนำมาปฏิบัติก่อให้เกิดคุณธรรมซึ่งผู้ปฏิบัติงานภายในองค์กรเกิดการยอมรับในตัวผู้บริหารและมีความเชื่อมั่นว่าเป็นผู้ใหญ่ขององค์กร คือ พรหมวิหาร 4 การครองใจคน คุณสมบัติที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของผู้บริหารที่จะสร้างความเชื่อถือ และความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาการคุณสมบัติเช่นนี้ให้เกิดขึ้นได้นั้นผู้บังคับบัญชาต้องใช้เวลาพิสูจน์ความจริงและความดีงามให้ปรากฏและประจักษ์ชัดแก่ผู้อื่น โดยอาศัยหลักธรรมที่เหมาะสมกับการวางตนเองให้มีความเป็นผู้ใหญ่ในองค์กร ไม่มีอคติต่อ ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ปฏิบัติงาน จิตใจไม่คิดเบียดเบียนผู้ใด คุณสมบัติของผู้บริหารแบบนี้ตรงกับคุณสมบัติของพรหมผู้เป็นใหญ่ที่มนุษย์ทั้งหลายให้ความเคารพนับถือ ผู้บริหารต้องการการยอมรับนับถือจากผู้ใต้บังคับบัญชา ควรทำความเข้าใจกับพรหมวิหาร 4 ดังนี้ “ภิกษุในธรรมวินัย มีเมตตาจิต มีกรุณาจิต มีมุทิตาจิต มีอุเบกขาจิต เป็นผู้เข้าถึงความเป็นผู้ร่วมกับพรหม” (อภิชาติ ปานสุวรรณ, 2560)

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรม นักการเมืองท้องถิ่น ควรประกอบด้วย การสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพการทำงานด้วยความสุจริต การสร้างความตระหนักในจริยธรรมเป็นการยึดคุณธรรมเป็นหลักในการบริหาร การสร้างความร่วมมือในชุมชนทำให้เกิดความสามัคคี การสร้างความรู้ความเข้าใจทำให้รู้และเข้าใจต่อระบบการบริหารงาน ด้วยการประยุกต์หลักธรรมอันก่อให้เกิดการเสริมสร้างจริยธรรม นักการเมืองท้องถิ่น คือ หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา (มีความปรารถนาดีมอบให้ผู้อื่น) กรุณา (มีความสงสาร) มุทิตา (มีความปีติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี) อุเบกขา (มีความวางใจเป็นกลาง)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานของรัฐควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเสริมสร้างจริยธรรม นักการเมืองท้องถิ่นและหลักพรหมวิหารธรรม 4 จะได้นำความรู้ที่ได้ ไปพัฒนาต่อยอดได้
2. นักการเมืองท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ควรนำรูปแบบการเสริมสร้างจริยธรรม นักการเมืองท้องถิ่นตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 ไปจัดทำแผนอบรมสัมมนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้นักการเมืองมีจริยธรรมนักการเมืองเพิ่มขึ้น
3. นักการเมืองท้องถิ่นควรหมั่นประชุมปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชนรับทราบปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมนักการเมือง เพื่อนำมาแก้ไข

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ
2. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ความต้องการในการส่งเสริมจริยธรรมนักการเมือง ตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาล ในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ
3. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างจริยธรรมนักการเมืองท้องถิ่นตามพรหมวิหารธรรม 4 สำหรับนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ตำบล อำเภอหรือจังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2553). ธรรมนูญท้องถิ่น ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- นิตย สัมมาพันธ์. (2556). ภาวะผู้นำ: พลังขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ (ปล้องขัน). (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดน่าน. วารสาร มจร ตรีภุมขัยปริทรรศน์, 7(2), 133-145.

- พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) และคณะ. (2563). การพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสตามหลักพุทธธรรม เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 9(3), 244-258.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. (2560). สารสำคัญของรัฐธรรมนูญไทยภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2560. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2559). ปรัชญาการเป็นข้าราชการ มาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2553). ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น.
- สมชาย แสงดาว. (2566). การส่งเสริมจริยธรรมตามหลักธรรมาภิบาลของนักเรียนนายสิบตำรวจ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 3. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชา รัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2549). การวัดผลการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5). กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
- สำนักงานทะเบียนอำเภอเนินสง่า. (2566). จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในอำเภอเนินสง่า ปีพ.ศ. 2566. ชัยภูมิ: สำนักงานทะเบียนอำเภอเนินสง่า.
- สุทธิพงษ์ กุลศิริ. (2567). การเสริมสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อจริยธรรมทางการเมืองของเยาวชนในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร, 7(2), 126-141.
- สุภาภรณ์ โสภา และคณะ. (2560). การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 291-305.
- อภิชาติ พานสุวรรณ. (2560). หลักพุทธบูรณาการเครื่องมือครองใจคนของผู้บริหารยุคใหม่. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(4), 100-111.
- Yamane. T. (1973). Statistic: An Introductory Analysis. New York: Harper and Row.